

Szanowni Państwo! Drodzy Nauczyciele i Drogie Nauczycielki!

Programy nauczania języka niemieckiego jako języka sąsiada na etapie przedszkolnym oraz na I, II i III etapie edukacyjnym, które oddajemy w Wasze ręce, są efektem końcowym naszej wspólnej pracy w projekcie: ***Nauczanie języka sąsiada od przedszkola do zakończenia edukacji – kluczem do komunikacji w Euroregionie Pomerania***, za którą serdecznie Wam dziękujemy. Wasze doświadczenia, którymi dzieliliście się z nami np. podczas warsztatów i szkoleń, stanowiły dla nas nieocenione wskazówki.

Programy te, co należy bardzo wyraźnie podkreślić, mimo iż są mocno osadzone w polskiej rzeczywistości prawno-oświatowej, są innowacyjne w zamyśle i znacznie wykraczają poza dotychczasowe ramy edukacyjne. Mają być one dla Was zachętą i inspiracją do wychodzenia poza utarte ścieżki nauczania, sięgania po nowe materiały dydaktyczne i techniki pracy na lekcji oraz takiego modelowania procesu nauczania języka niemieckiego, aby w jak największym stopniu był on dostosowany do specyfiki współczesnego świata, Waszego regionu i odpowiadał na specyficzne potrzeby Waszych uczących się. Jednocześnie stanowią one dla Was niewątpliwie trudne, choć mamy nadzieję, interesujące, wyzwanie.

Dzisiaj, z perspektywy kilku miesięcy po zakończeniu projektu i po kolejnych spotkaniach z Wami i wymianie doświadczeń, wiemy, że programy wymagają być może pewnych dodatkowych wyjaśnień, którymi chcielibyśmy się z Wami podzielić. Powstały one w oparciu o Wasze pytania i wątpliwości, na które postaramy się odpowiedzieć.

1. Wątpliwość pierwsza – Wysokie wymagania wobec uczących się w związku z realizacją programu?

Cytat: „*Program, który Państwo zaproponowali jest dobry dla klas dwujęzycznych, wyselekcjonowanych po egzaminie wstępnym, ze znajomością języka na wyższym poziomie*”.

Nasza odpowiedź: U podstaw programów nie leży założenie, że do ich realizacji potrzebna jest znajomość języka drugiego – niemieckiego – na wysokim poziomie. Wręcz przeciwnie, nauka tego języka odbywa się od zera, ale od początku w bogatym środowisku uczenia się języka. Celem program na żadnym jego etapie

nie jest sprawdzanie nabytych wcześniej umiejętności, lecz intensywne wspieranie ich rozwoju – poprzez intensywny kontakt z tym językiem w formie autentycznych wypowiedzi i zadań stanowiących interesujące wyzwania poznawcze dla uczących się. Innymi słowy: *learning by doing* lub immersja językowa.

Program przeznaczony jest do realizacji w każdym typie szkoły, w tym w szkole branżowej, a także w klasach, które nie są klasami dwujęzycznymi. Istnieje jednakże pewien nieodzowny warunek powodzenia programu, którym jest kontynuacja programu na wszystkich etapach edukacyjnych. Program jest przeznaczony dla klas, które realizują go od przedszkola do matury. W takim przypadku, nawet jeśli określamy poziom rozwoju umiejętności językowych np. na koniec II etapu edukacyjnego w zakresie języka niemieckiego (nauczanego jako drugi język nowożytny) jako A1+ (A2+ w zakresie rozumienia), to zakładamy, że uczniowie są obeznani z zasadami pracy dwujęzycznej i na III etapie edukacyjnym ich umiejętności językowe będą się dalej rozwijać.

Od tego wymogu kontynuacji programu na wszystkich etapach edukacyjnych sukces programu zależy bardziej niż od poziomu umiejętności językowych na danym etapie edukacyjnym.

Ponadto pragniemy zwrócić uwagę, że żaden z wariantów realizacji programu nie wymaga: 1) opanowania założonego z góry zakresu terminologii (słownictwa przedmiotowego), czy też 2) opanowania podstawy programowej z zakresu chemii, matematyki, czy któregośkolwiek przedmiotu niejęzykowego. Zostało to wyraźnie określone w rozdz. 7 poszczególnych programów. Kontrola osiągnięć – na każdym etapie edukacyjnym, w każdym z programów – jest ściśle uzależniona od realizowanych treści i tematów. A te zależą od nauczyciela! (więcej o tym w pkt. 6 poniżej)

2. Wątpliwość druga – materiały nauczania do realizacji programu.

Cytat: „*Wiele linków, które zostały zaproponowane są albo nieaktualne, albo kierują do tekstów i stron zbyt trudnych. Nie wspominając już o wielu tematach, które nawet po polsku są za trudne i niedostosowane do wieku np. jak powstaje nacjonalizm czy faszyzm, czy szczegółowe zagadnienia z chemii, biologii czy matematyki.*”

Nasza odpowiedź: Zarówno wymienione w programach tematy, jak i materiały do ich realizacji (np. linki) są tylko propozycjami, pomysłami, a nie zadaniami do wykonania. Nasze poszukiwania materiałów w sieci pokazały nam, że właściwie na każdy temat i na każdy poziom zaawansowania językowego można znaleźć coś ciekawego i wartościowego. Dlatego zachęcamy Was do własnych poszukiwań. Rekomendujemy zwłaszcza liczne portale dedykowane nauczycielom, takie jak np. www.lehrer-online.de; www.4teachers.de; <https://schulportal.de/>; <https://lehrermarktplatz.de/>; <https://www.meinunterricht.de/> oraz media społecznościowe, np. <https://www.pinterest.de/>. Trzeba przy tym pamiętać, że Internet jest medium bardzo zmiennym i niektóre strony szybko się dezaktualizują i/lub zmieniają. Mimo to proponujemy nie rezygnować z tych materiałów autentycznych, nawet jeśli wydają się trudne i wymagające dla danej grupy uczących się.

3. Wątpliwość trzecia – kwalifikacje nauczycieli do pracy z programem.

Cytat: *„W klasach dwujęzycznych uczą nauczyciele, którzy mają uprawnienia do nauczania np. chemii czy matematyki i uczą tylko tych przedmiotów w języku obcym. My natomiast mamy stać się nagle ekspertami od wszystkich przedmiotów. Przygotowując scenariusz z biologii czy matematyki w klasie 8 musiałam najpierw poświęcić dużo czasu, żeby sama przypomnieć sobie zagadnienia lub ich się nauczyć, a i tak nie jestem pewna, czy czegoś nie zrobiłam źle”.*

Nasza odpowiedź: Zaproponowane przez nas programy są programami nauczania języka niemieckiego, nie programami nauczania innych przedmiotów. Są one jednak oparte o ideę daleko idącej integracji międzyprzedmiotowej, co podkreślamy w wielu miejscach każdego programu. Integracja międzyprzedmiotowa jest, jak się wydaje, koniecznym warunkiem powodzenia programu, a jej podstawą jest współpraca pomiędzy nauczycielem języka niemieckiego i nauczycielami przedmiotów niejęzycznych, co najmniej w zakresie realizacji tematów i projektów „międzyprzedmiotowych”. Jest to też jedno z najważniejszych założeń programu (por. rozdz. 2.3 Warunki prowadzeni programu oraz 4. Treści nauczania w poszczególnych programach).

4. Wątpliwość czwarta – użycie języka polskiego na lekcji języka niemieckiego.

Cytat: „*No i nie obeszło się bez użycia języka polskiego, jeżeli dzieciaki miały cokolwiek z tych lekcji wynieść*”.

Nasza odpowiedź: W naszych programach promujemy użycie materiałów w języku drugim i pracę w języku drugim na lekcji. Nie wykluczamy naturalnie języka polskiego jako języka ojczystego uczniów z procesu nauczania i doceniamy jego rolę w procesach poznawczych uczących się. Ale nie promujemy jego roli pośrednika pomiędzy treściami w języku drugim i ich przetwarzaniem oraz zrozumieniem. Zgodnie z zasadą nauczania dwujęzycznego (immersji językowej) zdobywanie, przetwarzanie i wyrażanie wiedzy powinno odbywać się w języku drugim. Tylko w ten sposób zapewnimy sukces programu. W przeciwnym razie realizacja programu nie ma sensu i nie przyniesie spodziewanych efektów w postaci rozwoju umiejętności komunikacyjnych uczących się

5. Wątpliwość piąta – przydatność programów w przygotowaniu do egzaminów kończących dany etap edukacyjny.

Cytat: „*A na koniec bezcenne pytania uczniów: Po co nam to? A czy to będzie na egzaminie? Rodzice klas 7 i 8 wymagają, a i uczniowie tego oczekują, aby na tych dodatkowych godzinach nauczyciel przygotowywał uczniów do egzaminu ósmoklasisty. Przynajmniej na części zajęć [...] można byłoby wyjść naprzeciw ich oczekiwaniom, skupiając się jednak na tematach bliskich młodzieży, a nie ciągle wprowadzając nowe zagadnienia, niewiele albo nic nie wnoszące do poprawy ich praktycznych umiejętności językowych.*”

Nasza odpowiedź: Nasze wątpliwości budzi określenie celu nauki szkolnej jako przygotowania do egzaminu. Czy naprawdę uczymy się tylko do egzaminu? Jeśli tak jest, to być może należałoby rzeczywiście zrezygnować z realizacji programu, gdyż jego celem nie jest przygotowanie uczących się do egzaminu (egzamin ósmoklasisty, podobnie jak matura, stanowi tylko część instrumentarium pomiaru osiągnięć uczących się, por. rozdz. 7 programu na II i III etapie edukacyjnym).

Ponadto nie zgadzamy się zupełnie z twierdzeniem, że fakt zdania danego egzaminu należy utożsamiać z nabyciem umiejętności komunikacyjnych w rozumieniu umiejętności rozumienia i tworzenia wypowiedzi w drugim języku. Często tak nie jest. Natomiast nasze programy właśnie takie rozumienie

umiejętności komunikacyjnych zakładają i ich rozwój jest w nich konsekwentnie traktowany jako ich cel priorytetowy. **6. Wątpliwość szósta – rola nauczyciela języka niemieckiego w programie.**

Cytat: „Oczywiście znajduje się w tym programie wiele cennych wskazówek i ciekawych zagadnień, które nauczyciel może wykorzystać w swojej klasie. Może on pewne tematy z kilku przedmiotu dostosować do wieku i poziomu uczniów, wykorzystując przy tym własne zasoby. Ale niech to on zdecyduje, co w danej grupie da się zrealizować, a co będzie stratą czasu.”

Nasza odpowiedź: Jednym z najważniejszych założeń programów nauczania języka niemieckiego jako języka sąsiada jest podmiotowa rola nauczyciela języka niemieckiego. Jesteśmy głęboko przekonane o tym, że to nauczyciel, który doskonale zna swoją grupę, czy klasę, powinien decydować o wszystkich aspektach realizacji programu. Wielokrotnie podkreślamy to w poszczególnych programach. W naszym przekonaniu nauczyciel języka niemieckiego (we współpracy z nauczycielami przedmiotów niejęzykowych) powinien decydować nie tylko o wyborze danych treści i tematów, czy też projektów (międzyprzedmiotowych) do realizacji w danej klasie czy w danym roku nauczania, ale także o intensywności pracy z tekstem (por. 4.2. kształcenie literackie i kulturowe w programach na II i III etap edukacyjny), a nawet o tym, które wyrażenia językowe uczniowie powinni opanować produktywnie (używać ich podczas lekcji), a które tylko receptywnie (rozumieć prezentowane treści, rozumieć i wypełniać polecenia nauczyciela).

PODSUMOWANIE:

Proponowane przez nas programy nauczania języka niemieckiego jako języka sąsiada wymagają, jak każda innowacja edukacyjna, oswojenia, wypróbowania i przekonania się do nich (lub nie). Są one wymagające i zapewne trudne w realizacji. Jednak stanowią konkretną i zdecydowaną próbę poprawy sytuacji w polskiej edukacji językowej – szczególnie w odniesieniu do tzw. drugiego języka nowożytnego (bo język niemiecki zajmuje obecnie pozycję drugiego języka nowożytnego, który zdecydowanie ustępuje miejsca językowi angielskiemu jako pierwszemu językowi nowożytnemu), ale też całej edukacji polskiej w ogóle. Nie stanowią przy tym oczywiście „leku na całe zło” edukacji językowej w Polsce,

która niestety nie umożliwia uczącym się nabycia umiejętności komunikacyjnych w zakresie co najmniej dwóch języków obcych zgodnie z polityką językową Unii Europejskiej. Jednakże stanowią próbę wskazania kierunku wyjścia z impasu i garść wskazówek, co można zrobić, aby zacząć poprawiać sytuację.

Drodzy Nauczyciele i Drogie Nauczycielki! Jesteście **PIONIER/K/AMI** pracy z programem, dlatego wszystkie Wasze refleksje i doświadczenia są dla nas niezwykle cenne. Życzymy Wam powodzenia w codziennej pracy z programem, wiele satysfakcji i wielu sukcesów Waszych i Waszych uczniów.

Serdecznie pozdrawiamy,

Autorki programu: Małgorzata Bielicka i Magdalena Olpińska-Szkielko